

A a n b o d P O

2 0 2 4 | 2 0 2 5

Herdenking & Vrijheid
Haaksbergen 80 jaar

VOOR WOORD

Beste leerkrachten en directeuren,

In 2024 en 2025 vieren we dat de Tweede Wereldoorlog 80 jaar geleden ten einde kwam. Dit herdenkingsjaar biedt een bijzondere gelegenheid om samen met leerlingen stil te staan bij de waarde van vrijheid, de impact van oorlog en het belang van herinneren.

In deze brochure vindt u een overzicht van alle activiteiten voor het primair onderwijs rondom 80 jaar bevrijding. Het programma bestaat uit het jaarlijks terugkerende Anne Frankproject, aangevuld met activiteiten georganiseerd door de Culturele Commissie in samenwerking met de Stichting Herdenking en Vrijheid Haaksbergen.

Door middel van deze activiteiten brengen we de geschiedenis tot leven en maken we deze toegankelijk voor jonge generaties. We hopen dat uw school deelneemt aan één of meerdere activiteiten, zodat we samen blijven herdenken en de betekenis van vrijheid doorgeven aan de toekomst.

Aanmelden kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O/CCV.

Namens de projectgroep Anne Frank en de CCV wensen we jullie succes met de voorbereiding en uitvoering van de activiteiten.

De Tweede Wereldoorlog in Haaksbergen

Op 10 mei 1940 kwamen Duitse soldaten Nederland binnen. Ook in Haaksbergen begon toen de oorlog, de Duitse troepen trokken ook Haaksbergen in. Tijdens de 5 jaar dat Nederland bezet was, verloren 115 mensen uit Haaksbergen hun leven. Van hen waren er 21 joods.

Haaksbergen in 1940

In 1940 woonden er ongeveer 10.000 mensen in Haaksbergen. Hoewel er soms verschillen waren tussen geloofsgroepen, voelde iedereen zich vooral een Haaksbergenaar. Dat gold ook voor de 54 joodse inwoners. Maar hun leven werd heel moeilijk gemaakt door de Duitse bezetters. Joodse mensen mochten bijvoorbeeld niet meer naar de bibliotheek, het zwembad, cafés of restaurants. Ze mochten geen lid meer zijn van verenigingen en hun kinderen mochten niet meer naar gewone scholen.

Onderduiken en transport

In april 1943 moesten alle joodse inwoners van Haaksbergen hun huis verlaten. De Duitsers stuurden hen naar kampen in Duitsland. Dit was een moment van grote angst en onzekerheid. Voor 33 joodse inwoners was dit de reden om onder te duiken, zodat ze niet meegenomen zouden worden. 21 joodse Haaksbergenaren werden wel naar concentratiekampen afgevoerd. Niemand van hen overleefde.

Onder hen was ook het gezin van slager Salomon Frankenhuis. Hij had geweigerd onder te duiken, omdat hij zijn gezin bij elkaar wilde houden. Zijn jongste dochter Betsie was met haar 9 jaar het jongste Haaksbergse slachtoffer van de jodenvervolging. Naast de synagoge staat een standbeeldje van haar.

Het bombardement op Haaksbergen

Op 24 maart 1945 ging om kwart over 9 's ochtends het luchtalarm af. Scholen stuurden de kinderen naar huis en iedereen zocht een veilige plek. Kort daarna, om 9.23 uur, vielen zware bommen op Haaksbergen. Het was een grote ramp: 57 mensen stierven en tientallen anderen raakten gewond.

De bevrijding

Een week later, op 1 april 1945, kwamen de Engelse tanks Haaksbergen binnen. Om 11 uur 's ochtends reden ze via de Eibergseweg de markt op. Haaksbergen was weer vrij! De mensen waren heel blij, maar ze waren ook verdrietig. Ze rouwden om de mensen die door het bombardement en de oorlog waren omgekomen.

Meer informatie over de geschiedenis van Haaksbergen is o.a. hier te vinden:

<https://www.canonvannederland.nl/nl/overijssel/twente/haaksbergen>

Schrijf of teken voor de speciale uitgave 'Vrijheid Verbeeld'

Op 5 mei 2025 viert Nederland 80 jaar bevrijding. Dit is een bijzonder moment om stil te staan bij vrijheid en wat het betekent. Alle ouderen van het Woonzorgcentrum Het Saalmerink, Wiendenhof en JP van den Bent ontvangen een speciaal boekje vol verhalen, gedichten, tekeningen en andere bijdragen over VRIJHEID, gemaakt door kinderen van basisscholen en het Assink lyceum in de gemeente Haaksbergen. Doe jij ook mee? Laat jouw creativiteit zien!

Kies je bijdrage

Je mag zelf kiezen wat je wilt maken:

- Een verhaal (maximaal 300 woorden).
- Een gedicht (met een thema zoals vrijheid, vrede of herdenken).
- Een tekening met tekst/uitleg (bijvoorbeeld over vrijheid, samen zijn, of een vredessymbool).
- Een ander creatief idee (bijvoorbeeld een stripverhaal, poster, of brief).

Denk na over het thema

Kies een onderwerp dat past bij het thema VRIJHEID

- Wat betekent vrijheid voor jou?
- Waarom is herdenken belangrijk?
- Hoe zouden mensen zich gevoeld hebben tijdens de bevrijding?
- Wat kun jij doen om vrijheid te bewaren?

Beloning:

De mooiste verhalen, gedichten en tekeningen worden opgenomen in het boekje 'Vrijheid Verbeeld'. Als jouw werk wordt gekozen, ontvang je zelf ook een exemplaar van dit bijzondere boek! Alle deelnemende scholen krijgen ook exemplaren voor in de klas.

Zorg dat je naam, leeftijd en school op je werk staan.

Haaksbergen, 1 april 1945.
De eerste tanks van de BEVRIJDERS rijden Haaksbergen binnen.
Op de achtergrond voor Hotel Centraal staan nog enkele Duitse richtingsborden.
Foto: H. J. SPRINGER

Lever je werk uiterlijk 21 maart 2025 in via je
leerkracht
Zij mogen inzendingen versturen naar
f.middelhuis@baoh.nl

Film: 'Max, een band voor het leven'

Op donderdag 10 april krijgen leerlingen uit groep 7 en 8 de kans om een bijzondere film te bekijken in theater De Kappen: 'Max, een Band voor het Leven'.

Deze film is gebaseerd op het boek van de Joodse schrijver Max van Trommel, die nu 92 jaar oud is. Hij beschrijft in zijn boek hoe hij als 9-jarig jongetje tijdens de Tweede Wereldoorlog werd opgevangen door Twentse families. Zijn spannende en soms verdrietige herinneringen zijn op een indrukwekkende manier in de film verwerkt.

De film neemt je mee naar een belangrijk stukje geschiedenis. Het begint met beelden van Max in zijn huis in Rotterdam, waar hij aan zijn boek schrijft. Daarna zien we hoe zijn verhaal tot leven komt: van het bombardement op Rotterdam tot het dagelijks leven in oorlogstijd in Twente. Alles is zo echt mogelijk gefilmd, op bijzondere locaties zoals Hertme, Saasveld, Borne en Haaksbergen. Zelfs acteurs uit Haaksbergen, zoals Inge Lammers van Stichting Keender, spelen mee!

De film is grotendeels in het Twents gesproken, maar er zijn Nederlandse ondertitels, zodat iedereen het kan volgen. Dit maakt de film niet alleen spannend en leerzaam, maar ook heel speciaal!

De regisseur van de film, Hans Mulder, zal deze middag starten met een korte inleiding en uitleg over de film!

Mis deze unieke ervaring niet en ontdek het verhaal van Max, een jongen die in moeilijke tijden een band voor het leven opbouwde.

*Een bezoek aan deze film
wordt mede mogelijk
gemaakt door:
Stichting Leppink-Postuma*

Er is plek voor 300 leerlingen
Groep 7 en 8
10 april
Theater De Kappen
12.15 - 14.00

Anne Frank project

De leerlingen uit de bovenbouw gaan weer aan de slag met het uitgebreide aanbod van materialen over Anne Frank, Betsie Frankenhuis, de vragen rond vooroordelen, rassenhaat, oorlog en vrede.

Op 7, 8, 10 en 11 april 2025 vinden de scholenbezoeken aan gebedshuizen synagoge, moskee en Pancratiuskerk plaats. Om te ervaren in de praktijk, wat dorpsgenoten met een andere manier van denken en leven belangrijk vinden in hun leven. Wat het wil zeggen, om een jood, een moslim of een christen te zijn en wat er zoal in je leven kan gebeuren.

Aanvullend kunnen scholen inschrijven voor een van de volgende activiteiten:

- Gebruik leskisten (mobiele tentoonstelling).
- Lezing door Jan ter Haar
- Lezing door Leon Klaczynski: 'Mijn vader, een Poolse soldaat'.
- Escapebox 'Boxplorer'.
- Stolpersteine poetsen

Wat is het Anne Frank-project?

Ieder jaar, vlak voor bevrijdingsdag, probeert de projectgroep op allerlei manieren het verhaal van Anne Frank te laten aanspreken voor de kinderen van vandaag.

De link naar Haaksbergen in de oorlogsjaren is het verhaal van Betsie Frankenhuis, het jongste Haaksbergse slachtoffer van de holocaust.

Al sinds de jaren 1980 draait in Haaksbergen het Anne Frank-project. De meeste groepen 8 van de basisscholen in Haaksbergen nemen er aan deel.

De huidige Anne Frank-projectgroep is voortgekomen uit de Stichting B'rit Sjalom.

Doel van het project:

Het kweken van onderling begrip tussen kinderen die afkomstig zijn uit verschillende geledingen van de Haaksbergse samenleving, om onwetendheid, racisme, vooroordelen en discriminatie te voorkomen c.q. tegen te gaan.

Initiatoren: Jan ter Haar en Leon Klaczynski

Scholenbezoeken aan gebedshuizen

Op 7, 8, 10 en 11 april 2025 vinden de scholenbezoeken aan gebedshuizen synagoge, moskee en Pancratiuskerk plaats.

Tijdens de excursie worden de kinderen door middel van (door ons ontwikkelde) opdrachten gestimuleerd om niet alleen naar verschillen, maar vooral ook naar overeenkomsten tussen de verschillende religies te zoeken.

De geschiedenis kennen en begrijpen is belangrijk om het heden goed te begrijpen... Wat kinderen als Anne Frank en Betsie Frankenhuis is overkomen, mag nooit weer gebeuren.

Daarom willen wij eraan bijdragen dat de kinderen in Haaksbergen leren dat het belangrijk is elkaars identiteit te respecteren. Dat ze met een goed gevoel naar de moskee, synagoge of de kerk kijken, als ze er langs fietsen op weg naar school of sportclub.

Inschrijven kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O

Mobiele tentoonstelling

Leskisten / interactieve tentoonstelling

De bezoeken aan kerk, synagoge en moskee vormen het hart van het project. Wij ervaren dat er in de klas tijdens het project doorgaans voldoende aandacht wordt besteed aan het verband tussen fascisme toen en racisme en populisme nu.

Als projectgroep vinden we het echter óók belangrijk dat de kinderen weten dat fascisme en oorlog ook in Haaksbergen destijds hun tol hebben geëist, dat ze in dit opzicht de geschiedenis van hun eigen dorp kennen.

Daarom willen wij de aandacht voor Betsie Frankenhuis en de gebeurtenissen in ons dorp in de oorlogsjaren binnen het project vergroten.

Wij denken dit te kunnen doen door het inrichten van een semi-permanente, interactieve tentoonstelling met de figuur van Betsie Frankenhuis als invalshoek voor de kinderen.

Ook hier zal de geschiedenis kunnen dienen als invalshoek om te praten en te denken over het hier en nu: het verschil tussen feiten en meningen en het gevaar van wij/zij-denken.

We hopen dat dat ertoe bijdraagt dat de kinderen gaan beseffen dat wij er als Haaksbergenaren samen verantwoordelijk voor zijn dat het hier voor iedereen goed toeven is.

Deze mobiele tentoonstelling kan door de leerlingen zelf worden ingericht. De leskisten rouleren langs de scholen in de periode dat het Anne Frankproject plaatsvindt.

Inschrijven kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O

Lezing door Léon Klaczynski 'Mijn vader, een Poolse soldaat'

Binnen het Anne Frankproject kunnen basisscholen zich inschrijven voor een lezing van Leon Klaczynski. Tijdens deze boeiende en leerzame lezing neemt Leon de leerlingen mee in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, aan de hand van het bijzondere en persoonlijke verhaal van zijn vader, een Poolse soldaat. Hij vertelt over moed, strijd en de impact van oorlog op het leven van gewone mensen.

Deze lezing biedt een unieke kans om meer te leren over vrijheid en de invloed van de oorlog, toen en nu.

Inhoud lezing 'Mijn vader, een Poolse soldaat'.

Mijn vader, Bernard Klaczynski, was een Poolse soldaat in de Tweede Wereldoorlog.

Dit is het bijzondere levensverhaal van een jonge man die gedwongen werd zijn vaderland te verlaten.

Op 18-jarige leeftijd ging hij in Polen op voor zijn militaire dienstplicht. Toen in 1939 de Tweede Wereldoorlog uitbrak, moest hij onverwachts als soldaat vechten. Via een lange, zware tocht door Europa heeft hij strijdend en vluchtend zijn weg gevonden.

Uiteindelijk kwam hij terecht in Schotland en Engeland. Later landde hij in Normandië en hielp hij mee bij de bevrijding van West-Europa als onderdeel van de Poolse Pantserdivisie. Deze divisie speelde een belangrijke rol bij de bevrijding van grote delen van Zuid-, Oost- en Noord-Nederland. Zo kwam hij ook in Twente, waar onder andere Goor door Poolse soldaten werd bevrijd. Na de Duitse capitulatie konden veel Poolse soldaten niet zomaar terug naar hun vaderland. Velen bleven in Nederland, waaronder mijn vader, die in Twente een gezin stichtte met mijn moeder.

Als zoon van Bernard en Ria Klaczynski vertel ik graag over zijn levensverhaal, waarin verrassende parallellen te trekken zijn met de wereld van vandaag. Een lezing over vrijheid, een thema dat nog altijd actueel is.

Jong en oud: van harte welkom om te komen luisteren, kijken en vragen te stellen!

Inschrijven kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O

Lezing Jan ter Haar

Binnen het Anne Frankproject kunnen basisscholen zich inschrijven voor een lezing van Jan ter Haar. Tijdens deze boeiende en leerzame lezingen neemt Jan ter Haar de leerlingen mee in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en het verzet, met bijzondere verhalen over moed en strijd.

Scholen kunnen kiezen uit de volgende onderwerpen of een combinatie hiervan:

1. Albert Hermelink, Twents koopman en verzetsstrijder uit Almelo

Albert Hermelink wordt geboren in 1917 in Den Bosch. In 1920 verhuist hij met zijn familie naar Almelo, waar zijn vader een glas- en verfbedrijf begint. Tijdens de mobilisatie in augustus 1939 zit Albert met het 8e regiment veldartillerie bij de Grebbeberg. In mei 1940 vecht hij in Zeeland tegen de Duitsers. Terug thuis gaat hij werken als koopman in het bedrijf van zijn vader. Ondertussen is hij in het geheim lid van twee verzetsgroepen: Oranjevendel en het Almeloze verzet. Van Oranjevendel worden vanaf begin 1942 veel leden verraden, zo ook Albert. Er volgt een lange lijdensweg via allerlei gevangenschappen en kamp Amersfoort. Uiteindelijk moet hij anoniem verdwijnen in Natzweiler, een onbekend, maar afschuwelijk akelig kamp in Noord-Frankrijk.

2. Lida Kempkes-Smits, een zeer dappere Haaksbergse verzetsvrouw

Lida Smits wordt in 1907 geboren in Enschede en trouwt in 1930 met Bertus Kempkes. Ze beginnen in 1933 een horloge/juwelierszaak aan de Blankenburgerstraat 10 (nu de Phone House).

Na de Duitse inval in mei 1940 raakt Lida al snel betrokken bij allerlei verzetswerk, maar de meeste Haaksbergenaren zien haar praten en lachen met Duitse soldaten. Er woont boven in hun huis zelfs een Duitse officier én in hun zaak werkt ook nog een Oostenrijkse soldaat als horlogemaker! Een ongelooflijk verhaal over een zeldzaam stoere vrouw, die veel mensen in de Tweede Wereldoorlog in Haaksbergen (en verre omgeving) heeft geholpen en gered.

3. Adolf Hitler, van opkomst tot ondergang

Geboren in Oostenrijk uit een zeer strenge vader en een jonge, lieve moeder ontwikkelt de jonge Adolf zich tot een eenling, die alleen tekenen leuk vindt op school. Hij wil heel graag naar de Kunstacademie in Wenen. Na daar later twee keer te zijn afgewezen gaat hij heel gefrustreerd zijn eigen ansichtkaarten en schilderijen proberen te verkopen. Hij vecht in de Eerste Wereldoorlog in het Duitse leger. Hij voelt zich vooral Duitser en sluit zich in 1923 aan bij boze Duitsers die in opstand komen tegen hun eigen regering. Dat mislukt en hij moet vijf jaar de gevangenis in. Maar na ruim een jaar is hij al vrij en heeft het boek Mein Kampf geschreven. Hierin schrijft hij al zijn ideeën op over hoe het volgens hem met Duitsland verder zou moeten en wie de schuldigen zijn van hoe slecht het dan in Duitsland gaat. Hij kan het niet hebben dat de oorlog verloren is en Duitsland streng gestraft wordt tot enorme herstelbetalingen...Hij begint overal zijn ideeën te vertellen, zijn agressieve aanhang groeit en hij wordt steeds racistischer en fascistischer. Steeds meer Duitsers raken in de ban van zijn optredens en ideeën. Nadat hij in 1933 de verkiezingen wint met zijn Nazi-partij volgen er twaalf woelige jaren met een (wereld-)oorlog, onderdrukking, volkerenmoord, misleiding, agressie en de uiteindelijke ondergang van zijn grote duizendjarige Duitse Rijk...Hij zou in april 1945 zelfmoord hebben gepleegd, maar zijn lichaam is nooit gevonden...

Inschrijven kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O

Boxplorer

Ontdek een nieuwe manier van escaperoom

Een Boxplorer is een escaperoom in een box, die je samen kan oplossen binnen een bepaalde tijd. Een nieuwe manier van Escaperoom, op eigen locatie.

Onderwerp: Tweede Wereldoorlog
Deelname met 4 tot 5 personen | 1 uur

Een Boxplorer is een escaperoom in een box, die je samen kan oplossen binnen een bepaalde tijd. Een nieuwe manier van Escaperoom, op eigen locatie. De Boxplorer bevat de belangrijkste gebeurtenissen uit de tweede wereldoorlog welke ook aan bod komen in het basisonderwijs. De boxplores is educatief en door te doen en onderzoeken worden alle zintuigen geprikkeld, heb je veel plezier maar wordt er ook veel geleerd ('learning by doing'). Het avontuur begint al met het aanzetten van de timer, want dan moet de Boxplorer nog open. Vind de codes, lees, doe, denk na en werk samen om alle puzzels op te lossen. De Boxplorers zijn door het compacte formaat makkelijk in te zetten. Je kan deze box met 4 tot 5 personen spelen. Je ontvangt 2 boxplorers op school. Door deze twee Boxplorers gelijktijdig beschikbaar te hebben, ontstaat er een dynamische, competitieve sfeer waarin groepen tegen elkaar strijden om als eerste de Boxplorer op te lossen. Dit stimuleert samenwerken, kritisch denken en enthousiasme bij de leerlingen.

Inschrijven kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O

Stolpersteine poetsen

Struikelen is in het Duits: stolpern.

Stolpersteine zou je dus struikelstenen kunnen noemen.

Stolpersteine zijn kleine gedenksteentjes, die ons willen herinneren aan deze slachtoffers. Op het metalen plaatje staan hun naam, hun geboortjaar, het jaar dat ze vermoord werden en de plaats waar ze werden omgebracht. Dat gebeurde meestal in een concentratiekamp.

Poetsen stolpersteine

In de periode dat het project plaatsvindt doen we een beroep op scholen om de stolpersteine te poetsen. Dat kan met behulp van een flesje koperpoets en poetslappen. De koperpoets ontvangen jullie op school.

Deelname van jaarlijks één groep in deze periode is voldoende.

Stolpersteine in Haaksbergen

Op 1 april 2010 werden de eerste Stolpersteine in Haaksbergen gelegd: in de stoep voor het huis aan de Blankenburgerstraat, waar slager Salomon Frankenhuis met zijn gezin woonde.

In totaal zijn er 22 struikelstenen, verdeeld over negen locaties. De meeste zijn te vinden in het centrum, daarnaast ook in de Eibergsestraat en de Beatrixstraat.

Via de app 'Struikelstenen Gids' kunnen leerlingen zelf deze locaties opzoeken, en achtergrondinformatie raadplegen over de personen waarvoor een steentje is gelegd.

Inschrijven kan na een bericht vanuit het secretariaat H2O

Folder oorlogsmonumenten

Tastbare herinneringen Tweede Wereldoorlog Haaksbergen

De Historische Kring Haaksbergen (HKH) heeft een geactualiseerde folder samengesteld over herinneringsmonumenten en Stolpersteine in Haaksbergen. Dit initiatief ontstond naar aanleiding van een opmerking van burgemeester Rob Welten over het ontbreken van een goed overzicht. De folder bevat een wandelroute langs deze tastbare herinneringen en een QR-code die verwijst naar uitgebreide informatie op de website van de HKH.

Voor scholen

Deze folder is een waardevolle aanvulling op lessen over de Tweede Wereldoorlog en het Anne Frankproject in groep 7 en 8. Leerlingen ontdekken via foto's, verhalen en de wandelroute hoe WOII in Haaksbergen impact had op de inwoners. De QR-code biedt toegang tot extra informatie en achtergrondverhalen, die in de klas kunnen worden besproken.

Gratis beschikbaar

Leerkrachten kunnen de folder kosteloos ontvangen. Bij inschrijving voor het Anne Frankproject kunnen zij aangeven of ze de folder willen ontvangen.

Bij het opgeven voor activiteiten van het Anne Frankproject kun je aangeven of je een de folder 'Oorlogsmonumenten' wilt ontvangen.